

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Vienola, Minna-Kerttu

Title: Toisen ymmärtäminen ja dialogin mahdollisuus jakautuneessa yhteiskunnassa

Year: 2018

Version:

Please cite the original version:

Vienola, M.-K. (2018, 23.1.2018). Toisen ymmärtäminen ja dialogin mahdollisuus jakautuneessa yhteiskunnassa. *Politiikasta*. <http://politiikasta.fi/toisen-ymmartaminen-ja-dialogin-mahdollisuus-jakautuneessa-yhteiskunnassa/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

TOISEN YMMÄRTÄMINEN JA DIALOGIN MAHDOLLISUUS JAKAUTUNEESSA YHTEISKUNNASSA

23.1.2018

23.1.2018POLITIIKASTAARTIKKELIT, MINNA-KERTTU VIENOLA0

Dialogi jakautuneen yhteiskunnan eri ryhmien välillä ei ole mahdollista suoraan ilman, että ensin tiedostetaan toisen ympäristö ja ymmärretään, miten toisessa ympäristössä elävät kokevat todellisuuden.

Kulttuurien kohtaaminen, josta eurooppalaisessa 1900-luvun filosofiassa puhutaan alun perin eri kansojen kohtaamisena, on ajankohtainen aihe jakautuneessa nyky-yhteiskunnassa. Dialogi on jakautuneessa yhteiskunnassa haastava tehtävä ja vaarassa epäonnistua, jos jakautuneisuutta ei huomioida keskusteluyrityksissä.

Kai Alhanen kirjoittaa kirjassaan *Dialogi demokratiassa* dialogin olevan keskustelumuoto, joka ei tähtää yhteiseen päätökseen tai jonkin yksittäisen ongelman ratkaisemiseen. Sen sijaan dialogin päämääränä on ensisijaisesti toisen ymmärtäminen. Jakautuneessa yhteiskunnassa keskustelu sinänsä ei kuitenkaan auta toisen ymmärtämisessä, ellei ymmärretä sitä ympäristöä, jossa toinen elää.

Dialogi on jakautuneessa yhteiskunnassa haastava tehtävä ja vaarassa epäonnistua, jos jakautuneisuutta ei huomioida keskusteluyrityksissä.

Julkisen keskustelun ongelmana on viime aikoina väitetty olevan toisten ohi puhuminen sekä useat väärinymmärrykset, joiden takia keskustelu ei ole rakentavaa ja johtaa pikemminkin konflikteihin kuin yhteisymmärrykseen. Miksi toisen ymmärtäminen julkisessa keskustelussa on haastavaa, ja mikä sen mahdollistaa?

Vastaa näihin kysymyksiin **Edmund Husserlin** (1859–1938) ja **Alfred Schütz**in (1899–1959) tutkimusten pohjalta selvittämällä toisen ymmärtämisen teoreettista mahdollisuutta jakautuneessa yhteiskunnassa.

Yhteinen ympäristö toisen ymmärtämisen ehtona

Husserlin mukaan kohtaamme toiset ihmiset ensisijaisesti toisina henkilöinä, joiden kanssa voimme olla monin eri tavoin tekemisissä, mutta joiden mielen sisälle emme voi nähdä. Ymmärrämme toisen näkökulmaa yhteisesti koettujen, yhteisessä jaetussa ympäristössämme olevien asioiden avulla.

Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi konkreettiset materiaaliset kohteet tai kohteet, joiden havaitseminen vaatii yhteisen kulttuurin, kuten julkinen liikenne, koulu tai hierarkiat. Viimeisimpien kohdalla kulttuuria tarvitaan kohteiden näkemiseen juuri tietynlaisina kohteina, esimerkiksi ison auton näkemiseen nimenomaan bussina.

Yhteisessä ympäristössä koemme samoja asioita joko tässä ja nyt, esimerkiksi olemalla toisen kanssa samassa tilassa, tai eri hetkinä siten, että minulla on käsitys siitä, mitä toinen saattaa kokea. Kuullessani jonkun menevän elokuviin tiedän, mihin hän on menossa ja mistä elokuvien katsomisesta on kyse. Ymmärrän, mitä toinen tarkoittaa kertoessaan suunnitelmistaan tai tekemisistään, sillä minulla on yhteisen kulttuuriympäristön ansiosta mielikuva niistä asioista, joista hän puhuu.

Jokainen elää jossakin ympäristössä, mutta ympäristöön sinänsä, varsinkin ei-materiaaliseen, kiinnitetään harvoin, jos koskaan, arjessa huomiota. Husserlin mukaan yhteinen ympäristö, jossa ymmärrän toisia ihmisiä, on ensisijaisesti juuri henkinen. Yhteinen ympäristö rakentuu esimerkiksi kulttuurista tai merkityksistä, jotka ovat samoja kaikille niille, jotka jakavat saman ympäristön.

Saman ympäristön voivat jakaa myös ihmiset, jotka elävät toisistaan maantieteellisesti kaukana, esimerkiksi isojen Keski-Euroopan kaupunkien keskiluokkaiset asukkaat. Vastaavasti samalla maantieteellisellä alueella voi asua ihmisiä, jotka elävät eri ympäristöissä. Tällaisia ihmisryhmiä voivat olla esimerkiksi Helsingin kantakaupungin huono-osaisimmat ja huonosti koulutetut asukkaat sekä ylempään keskiluokkaan kuuluvat korkeakoulutetut asukkaat.

Materiaalisella ja maantieteellisellä ympäristöllä on Husserlin mukaan vasta toissijainen merkitys. Materiaalinen ympäristö toimii yhteisenä ympäristönä vain, jos jaamme jo keskenämme samat merkitykset ja ymmärrämme materiaalisen ympäristömme asiat samalla tavalla.

Samassa yhteiskunnassa on siis mahdollista olla useampia toisistaan erillisissä henkisissä ympäristöissä eläviä ryhmiä.

Samassa yhteiskunnassa on siis mahdollista olla useampia toisistaan erillisissä henkisissä ympäristöissä eläviä ryhmiä. Tällöin yhteiskunta on jakautunut siten, ettei

eri ryhmien jäsenillä ole ymmärrystä siitä, millaista arkea toisen ryhmän jäsenet elävät, miten he kokevat samat materiaaliset asiat tai paikat ja miten he näkevät yhteiskunnan tilanteen.

Eri ympäristöissä elävien ryhmien kokema todellisuus saattaa näyttää täysin erilaiselta, vaikka he eläisivätkin samassa paikassa ja olisivat osa samaa yhteiskuntaa.

Ympäristö, jossa yksilö elää, vaikuttaa siihen, miten yksilö kokee todellisuuden. Tämä ympäristö saattaa kuitenkin muuttua, joko ilman yksilöiden tietoista panosta tai yksilöiden aktiivisesti ottaessa selvää muiden ihmisten elämistä.

Schützin **mukaan** elinympäristö on luonteeltaan joustava. Tämä tarkoittaa sitä, että ympäristömme voi muuttua ja laajentua, kun yhteisön jäsenet oppivat tuntemaan aikaisemmin vieraita kulttuureita – joko maantieteellisesti lähellä tai kaukana.

Ympäristömme voi muuttua ja laajentua, kun yhteisön jäsenet oppivat tuntemaan aikaisemmin vieraita kulttuureita.

Ympäristö saattaa muuttua myös vain sen verran, että sen piiriin tulee ymmärrys toisen ympäristön olemassaolosta. Tällöin ei omaksuta toista kulttuuria, mutta sen olemassaolo tiedostetaan ja pystytään jollain tasolla ymmärtämään, miten ihmiset siinä kulttuurissa elävät. Jälkimmäisessä tilanteessa saatetaan muuttaa virheelliset käsitykset toisesta kulttuurista oikeammaksi ja ymmärtää siten paremmin kyseisen kulttuurin piirissä elävien ihmisten toimintaa tai ilmaisua.

Jotkut yhteisöt kuuluvat samaan ympäristöön, vaikka saattavatkin kokea toiset todella kaukaisiksi. Yhteisöjen jäsenet voivat siis ymmärtää toisiaan, vaikka eivät olisikaan suoraan tekemisissä. Schützin **mukaan** eri yhteisöissä elävät ihmiset voivat olla toisilleen tällaisia epäsuorasti kohdattuja ”aikalaisia”, joista saadaan tietoa medioiden tai yhteiskunnan tapahtumien kautta.

Samassa yhteisössä elävät taas ovat Schützin sanoin toisilleen ”läheisiä” eli henkilöitä, jotka kohtaavat toisensa suoraan. Ne yhteisöt, jotka elävät eri ympäristöissä, eivät joko ole lainkaan tekemisissä keskenään tai niiden jäsenet eivät ymmärrä toisiaan tullessaan kosketuksiin keskenään. Tällaiset ryhmät ovat toisilleen ”aikalaisia”, mutta he eivät elä samassa ympäristössä eivätkä siis ymmärrä toistensa näkökulmia.

Husserlin ja Schützin analyysien pohjalta voidaan sanoa, että jakautuneen yhteiskunnan sisällä on vertauskuvallisesti limittäin eri maailmoja. Eri henkisissä ympäristöissä eläville ihmisille samat konkreettiset tapahtumat tai kohteet saattavat näyttäytyä täysin eri asioina tai niillä voi olla täysin eri merkitys eri ympäristöissä eläville. Esimerkiksi juuri pakolaisten tulo saattaa yhdessä ympäristössä eläville ihmisille näyttäytyä apua tarvitsevien ihmisten epätoivoisena eloonjäämisyrityksenä ja toiselle ryhmälle samat pakolaiset saattavat näyttäytyä aitona uhkana yhteiskunnan turvallisuudelle.

Dialogin mahdollisuus yhteiskunnassa

Yhteiskunnan voimakas jakautuneisuus saattaa tarkoittaa sitä, että eri ryhmät elävät eri ympäristöissä saman yhteiskunnan sisällä. Tällöin ryhmät elävät eri sosiaalisissa ja kulttuurisissa ympäristöissä, vaikka olisivatkin fyysisesti samoilla alueilla.

Ryhmät voivat olla joko etäisesti tai virheellisesti tietoisia toisistaan tai jopa tietämättömiä. Esimerkiksi hyvätuloinen suomalainen saattaa olla aidon **tietämätön** siitä elämästä, jota saman yhteiskunnan **pienituloisimmat lapsiperheet** elävät.

Kun eri ympäristöistä johtuen samat asiat näyttävät eri asioina ja sanojenkin merkitys saattaa tästä syystä vaihdella, on toista todennäköisesti mahdotonta ymmärtää pelkän pintapuolisen keskustelun perusteella. Tämä tarkoittaisi sitä, että näin voimakkaasti jakautuneessa yhteiskunnassa spontaani tai satunnainen dialogi ei todennäköisesti onnistu: toista ei tulla ymmärtämään keskusteluissa, joissa puhutaan itse asiasta tai toisen arvopohjasta, sillä keskustelijat saattavat tosiasiaa tarkoittaa samoilla tai samankaltaisilla ilmaisuillaan täysin eri asioita.

Itse keskustelunaiheissa pysymisen sijaan tulisi keskittyä toisen ymmärtämisen mahdollistamiseen. Toisen, henkisesti eri ympäristössä elävän henkilön ymmärtäminen saattaisikin tulla mahdolliseksi siinä vaiheessa, kun ymmärretään toisen ympäristöä.

Husserlin ja Schützlin tutkimusten perusteella tähän riittää toisen ympäristön tiedostaminen ilman virheellisiä ennakkoluuloja. Tämä voi tapahtua toiseen tai toisen elinympäristöön tutustumalla joko kasvatusten tai muuten kommunikoiden kyseisen ympäristön edustajien kanssa.

Toisen ryhmän ajatusmaailmaa tai maailmankuvaa ei tarvitse omaksua. Riittää, että tiedostetaan toisen ympäristön olemassaolo ilman ennakkoluuloja. Kun ympäristössä tarpeeksi moni ymmärtää toista ympäristöä, sen olemassaolosta tulee osa omaa ympäristöä.

Kun ympäristössä tarpeeksi moni ymmärtää toista ympäristöä, sen olemassaolosta tulee osa omaa ympäristöä.

Dialogi jakautuneen yhteiskunnan eri ryhmien välillä ei siis ole mahdollista suoraan ilman, että ensin tiedostetaan toisen ympäristö ja ymmärretään, miten toisessa ympäristössä elävät kokevat todellisuuden. Samat tapahtumat, sanat ja konkreettiset paikatkin saattavat nimittäin näyttää eri asioina eri ympäristöissä ja syy-seuraus-yhteyksien saatetaan uskoa olevan erilaiset.

Yhteiskunnallinen dialogi näyttäisi näin ollen olevan mahdollista suoran keskustelun sijaan syvällisemmän ja pitkäjänteisemmän kiertotien kautta. Keskustelun osapuolten

tulisi ensin ymmärtää toisensa mahdollisesti erilaisia ympäristöjä, ennen kuin he voivat käydä onnistunutta dialogia.

Toisen ympäristön tiedostaminen ei sekään ole helppo tehtävä. Koemme maailmassa olemassa olevat asiat yleensä **objektiivisina** eli kaikille koettavissa olevina. Tämän takia voi olla hyvinkin vaikeaa huomata, että toinen saman yhteiskunnan jäsen saattaa elää ympäristössä, jossa asiat koetaan täysin eri tavoilla.

Jotta voitaisiin käydä dialogia, on Alhasen mukaan puhuttava yhteistä kieltä eli käytettävä kaikille osapuolille ymmärrettäviä ilmaisuja sekä jaettava niiden merkitykset.

Tilanteessa, jossa yhteiskunta on jakautunut moniin ympäristöihin, eri ympäristöissä elävien ihmisten tulisikin mahdollisuuksien mukaan tiedostaa ympäristöjen moneus ja pyrkiä ymmärtämään toisen ympäristön ajatusmaailmaa.

YTM Minna-Kerttu Vienola on väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopistossa.